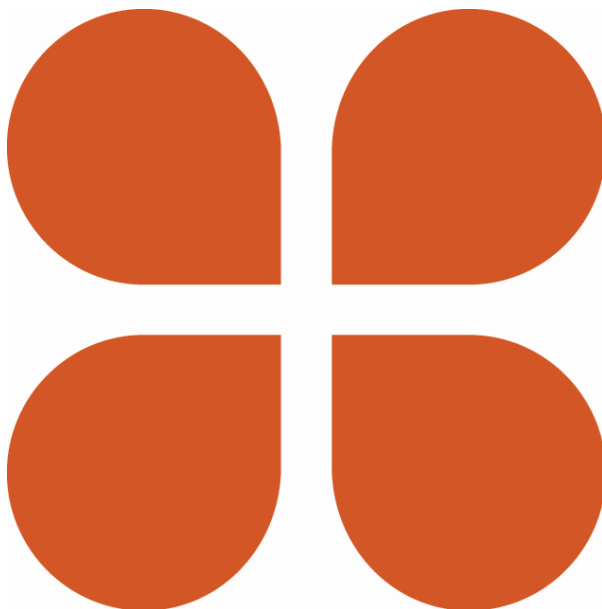


Runrapport från Riksantikvarieämbetet

Undersökning av runristade kalkstensfragment från Rinna kyrka, Östergötland



Riksantikvarieämbetet 2013

Box 1114

621 22 Visby

www.raa.se

riksant@raa.se

Datum 2013-09-20
Dnr 3.5.1-2875-2013

Avdelning
Förvaltningsavdelningen
Enhet Kulturvårdsstöd
Författare Magnus Källström

Undersökning av runristade kalkstensfragment från Rinna kyrka, Östergötland

Jag har i samband med en forskningsresa den 27 juni 2013 undersökt och dokumenterat fyra ristade kalkstensfragment från Rinna kyrka, Östergötland (Raä Rinna 176:1–4). Fragmenten, som förvaras i ett förrådsutrymme i sakristian, tycks inte tidigare ha granskats av någon runolog.

Den äldsta uppgiften om dessa stenar finns i en förteckning över kyrkans inventarier upprättad den 16/7 1919 av Anders Billow (ATA). Där uppges att fragmenten blivit »[t]illvaratagna bland från kyrkogården utkörd sten genom nuvarande kantorn i församlingen» och att de då låg »på kyrkogårdsmuren vid västra ingången» (a.a. s. 5). Billow tillägger (s. 8) att »[d]e tillvaratagna runstensfragmenten torde böra beredas en mera tryggad förvaringsplats än den nuvarande». Fragmenten är varken upptagna i *Östergötlands runinskrifter* eller i Arthur Nordéns otryckta supplement från 1948, men registrerades vid fornminnesinventeringen 1948.

A–B. Två fragment av grå kalksten med direkt passning (fig. 1), vilket först har iakttagits av Cecilia Ljung, doktorand i arkeologi vid Stockholms universitet. Fragmenten mäter tillsammans mäter 55 x 34 cm (separat: 29 x 34 resp. 27 x 31 cm). Tjockleken är 9 cm. Det ena fragmentet har betydligt mörkare färg än det andra, vilket visar att de har legat i olika miljöer. I det nedre högra hörnet av det ljusare fragmentet finns en spricka som verkar rätt instabil och som bör åtgärdas vid tillfälle. Inga spår av bruk kan iaktas på fragmenten. Runhöjd: 9–9,5 cm. Ytan innanför runslingan är delvis huggen i relief.

Inskrift:

aguṭi : !...
5

Åguti [!ē] (el. [!agō])...

»Agute lät (el. lade)...»

Till läsningen: En del ojämnheter finns före den första runan, men av allt att döma inget hugget skiljetecken. 1 **a** har dubbelsidig bistav. Runa 2 **g** är tydligt stungen. En flisa har fallit bort nedtill och tagit bort basen av huvudstaven. Bistaven i 3 **u** är skadad i mitten. Runa 4 står strax till höger om brottet mellan de båda fragmenten. Av runan återstår hela huvudstaven samt en bistav från toppen snett nedåt höger. Skadorna tillåter att den ursprungligen även har haft en bistav på den vänstra



Fig. 1. Fragment A–B från Rinna Kyrka, som har direkt passning. Foto Magnus Källström.

sidan och följaktligen varit **t**. Efter 5 i finns ett tydligt kolonformat skiljetecken. Runa 6 består av en rak huvudstav. Släta spår i brottkanten tyder på att runan har haft en bistav till I från toppen och snett nedåt höger.

Namnet *Āguti* är tidigare känt från två östgötska runstenar (Ög 190, Ög 232) och förekommer även i vikingatida runinskrifter från Västergötland, Södermanland och Uppland (se L. Peterson, *Nordiskt runnamnslexikon* (2007) s. 17). Runan I som följer efter namnet bör rimligtvis vara resterna av pret. sg. av *lāta* 'låta' eller *læggia* 'lägga'.

C. Fragment av grå kalksten som skiftar i rött (fig. 3). Storlek: 23 × 16 cm. Tjocklek: 4 cm. Runhöjd: 11 cm. Spår av murbruk finns på den ena kanten. Den raka kanten ovanför den övre ramlinjen är troligen ursprunglig.

Inskrift:

...-þr...



Fig. 2. Fragment C med runorna ...-**pr**... Foto Magnus Källström.



Fig. 3. Detalj av den sista runan på fragment C, som visar hur denna har ändrats från **u** till **r**. Foto Magnus Källström.

Till läsningen: Av runa 1 återstår ett 1,5 cm långt ristningsspår i den vänstra kanten av fragmentet. Ristningslinjen lutar något åt vänster, vilket tyder på att det kan röra sig om resterna av en bistav till en **u**-runa. 2 **p** saknar den nedre delen av huvudstaven. Troligen har denna del av runan funnits på ett upphöjt parti, som senare fallit bort. Runa 3 ger vid första anblick intryck av att vara **u**, men innanför bistaven finns ett nedbottnat parti som följer konturen av en **r**-bistav (fig. 3). Det rör det sig därför troligen om en felristad **u**-runa, som har ändrats till **r**.

Runorna är naturligtvis för få för att kunna tolkas med säkerhet.

D. Fragment av mörkgrå kalksten (fig. 4). Storlek: 60 x 23 cm. Tjocklek: 9 cm. Spår av bruk finns på den ena kanten. Ristningen utgörs av de centrala delarna av ett stort kors.

På fragment C och D finns spår av bruk, vilket visar att de tidigare måste ha varit inmurade i någon byggnad. Fragment A-B och D fyra påminner mycket om



Fig. 4. Fragment D med större delen av ett kors. Foto Magnus Källström.

varandra. De har alla slät ristningsyta, samma tjocklek och skiktat sig på samma sätt, 4-5 cm från den ristade ytan. De kan därför ha tillhört samma monument. Fragment C har däremot ojämn ristningsyta och är betydligt tunnare, även om man givetvis måste räkna med att stenen kan ha skiktat sig.

Fragment A-B har utgjort en del av en liggande häll eller lockhäll i ett tidigkristet gravmonument, medan fragment D bör ha tillhört en gavelhäll. Fragment C är för litet för att säkert bedömas, men den raka kanten ovanför runbandet talar för att det rör sig om resterna av en lock- eller sidohäll.

Stockholm 2013-09-20

Magnus Källström
Docent, postdoc inom runforskningsområdet

Kopia till:

Boxholms församling
Cecilia Ljung, Stockholms universitet